

Ekosystemtjänster – allvarligt talat...

”Gillar du det här uttrycket ekosystemtjänster?” frågade min vandringskompis en vacker sensommarkväll när vi sakta tog oss igenom ett snårigt parti i vår favoritskog. ”Ekosystemtjänster...?” svarade jag efter en stund, ”...det låter inte så kul. Vem har hittat på det? Vem gör vem någon tjänst? Är det uppbyggt på någon ekonomisk teori...?” och så böjde jag mig ner och luktade på björnmossan. Den var mjuk och fin och knallgrön och såg ut som tagen ur en saga. Det var väl den som gjorde just den här skogen med sina dofter och sitt gröna ljus så värdefull för mig – men gjorde den mig en tjänst?

Det här samtalet minns jag även om det redan är många år sedan och då ekosystemtjänsters betydelse inte var så spridd ännu. Idag är begreppet väl känt och används av många instanser i samhället, offentligt som privat. Begreppet är svar på ett politiskt beslut om att vi bättre måste förstå det i naturen som vårt samhälle och vår välfärd bygger på, det vill säga de tjänster som ekosystemen ger, och deras värde för oss som människor. Vi står ju helt tydligt i beroendeställning till ekosystemen.

Det har alltid varit svårt för mig att acceptera det här med tjänster som ekosystemen ger för ingen har väl frågat vår natur om den vill ge oss något alls. Vi människor har bara tagit eller nyttjat vad vi har velat. Ordet ’ekosystemtjänst’ är ett mänskligt påhitt, ytterligare ett sätt för oss att konceptualisera och förklara världen för oss själva – men också, måste jag erkänna, ett försök till att hitta benämningar med innehåll som konkret kan analyseras och diskuteras. Och tas hänsyn till.

Och hur hittar man tjänsterna då? För att synliggöra dem behöver det först göras en analys av vilka tjänster som finns inom ett visst område och sedan vad och vem som är beroende av dem. På så vis kan man sedan försöka sig på att värdera dem. Resultatet kan då bli vägledande vid beslutstagande-processer som handlar om verksamhet med påverkan på miljön. Ändå kan det vara svårt att ta rätt beslut därför att flera olika värden och intressen är inblandade – även naturens egenintresse inte att förglömma. Ofta står intressena mot varandra; människans mot naturens.

Och att värdera en ekosystemtjänst, hur gör man det? Går det? Svaret är nog inte ett klart ja för det är svårt, men råd och mallar finns att utgå ifrån. Hos Naturvårdsverket finns mycket information. På hemsidan finns länkar till sidor med fördjupad information och ytterligare hjälp som riktar sig till allt från kommun- och landstingstjänstemän till intresseorganisationer i samhället.

Mat och vatten

Vad är då värdet av en maskros, eller av en å, eller av gräsremorna längs gatan härutaför? Vad är värdet av en park, eller ett skogsområde mitt i ett odlingslandskap? Kan man över huvud taget ställa den frågan? Går det att översätta allt i kronor och ören? Kanske. Kanske inte. Är det så att man inte ska värdera i pengar just i de här fallen, men däremot i andra? Det är tydligen inte bara för mig som värderandet är svårt att acceptera. Enligt Naturvårdsverket kan man använda sig av inte mindre än fyra olika sätt att uttrycka en tjänsts värde för att öka acceptansen för just värderingsmomentet. Metoderna är:

- ord (kvalitativ värdering)
- fysisk enhet, till exempel mängden råvaror som produceras under en viss period eller antalet besök till ett rekreationsområde (kvantitativ värdering)
- poängskala (semikvantitativ värdering)
- kronor (monetär värdering).

Trots metoderna bör det tas en mängd hänsyn vid värderingen, tänker jag, och då syftar jag inte till naturen, utan till själva ramverket. Jag funderar runt enbart några få av dem:

Anledningen till att en värdering alls behövs: ekosystemtjänsters svåruppskattade värden ska mätas och ställas i relation till mer precisa beräkningar av värdet av till exempel en markyta med prospekterad försäljning för byggnation. Vilket intresse lär bli lättast att försvara?

Platsen: hur stor ska den vara där de olika tjänsterna ska identifieras? Om jag minskar eller utökar ytan, vad får det för inverkan på resultaten? Vad händer med ekosystemtjänsterna runt omkring? Vem bestämmer var gränserna ska sättas?

Värdet: kan värdet av markens naturliga vattenrening i en sluttning mot en sjö falla inom samma värderingsskala som värderingen av ett speciellt mycel som finns i jorden på området? Och mineralerna? Och växterna med besökande insekter med påverkan på närliggande odlingar. Och så vidare i all oändlighet...

Prioritering: ska man utgå från att alla ekosystemtjänster är exakt lika värdefulla från naturens perspektiv? Alla andra skalor är människans. Hur prioriterar man då utan att göra fel?

Värderingsvaluta i ord: tänk om en plats blev beskriven av en poet, en ordets mästare, hur skulle det påverka värdet?

... och vi kan bara fortsätta att fråga oss hur det hela fungerar.

Så - varför ska vi över huvud taget bry oss och tänka ut så här komplicerade system? Kommer vi att rädda världen tack vare ekosystemtjänsthanteringen? Tvivlen hopar sig och bildar en förlamande känsla av hopplöshet. Varför ska vi anstränga oss om oddsen ändå verkar så låga?

Men, kanske är dock framtagandet av begreppet ekosystemtjänster människans svar på vår enorma oro. För att motverka den behöver vi fortsätta att skapa begrepp och värdera. Vi kommer åtminstone kunna säga "vi har försökt". Och för att citera Lena Andersson i programmet Allvarligt talat i P1 på frågan om varför vi anstränger oss så för att rädda miljön när tvivlen om resultatet ändå bara ökar, så låter jag hennes ord stå som svar inför mina egna frågor: "För det obegripliga får man förbereda sig bäst man kan."

*Gammelgranen – hur många insekter
och fåglar lever i trädet?*

Referenser i texten

Allvarligt talat, P1,

<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt?programId=3143>, 2016-08-10

Naturvårdsverket om ekosystemtjänster,

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Ekosystemtjanster/>, 2016-08-25